

Notat

Bilag 2 til indstilling om spildevand i Utterslev Mose

6. oktober 2020

Vandmiljøet i Utterslev Mose

Sagsnummer
2020-0140731

Dokumentnummer
2020-0140731-8

Historie

Utterslev Mose er et af de få vandområder i Københavns Kommune, der har en naturlig oprindelse. Området ser anderledes ud i dag end tidligere.

Historisk var mosen et næringsrigt sumpområde tilgroet med tagrør og omgivet af landbrugsjorder. Den blev i 1600-tallet indlemmet i Københavns Vandforsyning, der anlagde en kanal i længderetningen. Indtil begyndelsen af 1900-tallet udgjorde denne hovedkanal mosens eneste åbne vand. I 1880'erne blev mosen inddraget i Københavns forsvarsværk i forlængelse af Fæstningskanalen (Vestvolden). Københavns Kommune udlagde i 1925 området som naturpark. På dette tidspunkt var mosen helt tilgroet.

Den nuværende form opstod ved omfattende udgravningsarbejder i perioden 1939-43, hvor de tre søbassiner med de omkransende kanaler, samt det omgivende parkområde, blev anlagt. Frem til 1970'erne svandt rørskoven yderligere ind og den åbne vandflade blev således øget. I 1970'erne blev rørskovsarealerne beskåret og vandstanden reguleret til den udformning den har i dag.

I dag modtager mosen vand fra Harrestrup Å /Fæstningskanalen, og afgiver vand til Søborghusrenden, som løber via Emdrup Sø til Øresund. Mosen er et attraktivt rekreativt naturområde i byen og samtidig stor betydning for biodiversiteten i det nordlige København.

Tidligere miljøtilstand og -forureningskilder

Mosen har op gennem det meste af 1900-tallet været kraftigt belastet med spildevand. Allerede i 1908 fik Gladsaxe Kommune lov til at lede "tankbehandlet" spildevand direkte ud i mosen. Fra 1938 til 1950 havde Gladsaxe tilladelse til at lede urensset spildevand direkte ud i

Vand og VVM
Njalsgade 13
Postboks 380
2300 København S

EAN-nummer
5798009809452

www.tmf.kk.dk

Fæstningskanalen nogle få hundrede meter fra indløbet til Utterslev Mose.

I 1950 blev renseanlægget i Gyngemosen bygget og fik herefter tilladelse til at lede ud i mosen. Dengang var rensningen i renseanlæg imidlertid meget dårlig, så forureningen blev ikke nedbragt nævneværdigt. Samtidig bevirkede den stadige udbygning af byen, at kloakkerne i området oftere og oftere løb over, både fra Københavns og Gladsaxe Kommune. Der var tale om en tilledning af massive mængder af både næringsstoffer og andre forurenende stoffer, ikke mindst fra industriområdet i Gladsaxe. Dette medførte i slutningen af 1960'erne en katastrofal dårlig vandkvalitet med fiskedød og fuglebotulisme til følge.

I 1970 blev der derfor lukket for udledning fra renseanlæg Gyngemosen, og spildevandet blev i stedet ledt til Damhusåen Renseanlæg. Men der var stadig en alt for stor tilførsel af næringsstoffer til mosen. Tilførslen skyldtes stadig spildevand fra mange overløb fra kloaksystemet ved kraftig regn – og fra de store aflejringer af slam fra tidligere tider. Da slammet blev blotlagt efter nogle tørre år i slutningen af 1970'erne, begyndte man i 1980 at pumpe vand fra Harrestrup Å op i Fæstningskanalen og videre til mosen. Dette skulle sikre en stadig vandtilførsel af renere vand i sommerhalvåret og en "udskylning" af slammet på længere sigt.

For at nedsætte overløbene fra kloaksystemet anlagde Københavns Kommune gennem 1990'erne en række underjordiske forsinkelsesbassiner, som tilbageholder spildevandet og sender det tilbage til kloakken og renseanlæg, når regnen er ophørt. Man reducerede dermed belastningen til Utterslev Mose og Søborg Rende med ca. 90 %. Investeringen hertil var ca. 200 mio. kr.

Belastningen til mosen blev derfor nedsat betydeligt – det anslås, at mosen sidst i 1960'erne årligt modtog op mod 17 tons fosfor fra spildevand. Efter afskæringen af tilførslen fra Gyngemoseværket faldt dette til ca. 1 ton og efter anlæg af forsinkelsesbassiner i Københavns Kommune i 1990'erne faldt det yderligere til godt 100 kg, som det stadig er i dag. Fosfor er det næringsstof, der har størst betydning for vandkvaliteten i en sø.

Miljøkrav og nødvendige indsatser

Utterslev Mose er målsat i statens vandområdeplaner med *god økologisk tilstand*. Det betyder, at den kemiske sammensætning af vandet (vandkvaliteten) og dyre/plantesamfundene skal leve op til konkrete krav inden år 2021. Det er staten, der skal føre tilsyn med, om vandområderne lever op til kravene. Staten skal derfor stille krav om

konkrete indsatser med en tidsfrist, fx i forhold til overløb fra kloak. Krav om indsatser på kloakområdet vil derfor blive stillet til forsyningerne. Kommunen skal bidrage ved at stille krav i udledningstilladelser efter ansøgninger om nyt udløb eller udløb, der ændres. Kommunen kan bidrage ved at lave frivillige initiativer som fx oprensning af sediment. I kommunens spildevandsplan og klimatilpasningsplan vil der desuden kunne planlægges ændringer af kloakken og håndteringen af regnvand og spildevand, som kan fremme en positiv udvikling i mosen.

Staten har ikke pt. udmeldt noget krav til indsats vedr. Utterslev Mose, på trods af, at Københavns Kommune har opfordret til, at der stilles krav til de største overløb.

De seneste fem år har mosen været klarvandet med en god plante- og fiskesammensætning. I seneste udmelding fra staten, der kom i december 2019, er statens vurdering, at mosen *lever op til god økologisk tilstand*, hvad angår bundlevende planter og vandets indhold af alger. Staten har ikke undersøgt fiskesammensætningen, men forvaltningen vurderer, at den er god på nuværende tidspunkt.

Staten har målt niveauet af udvalgte forurenende stoffer. Dels nogle stoffer, som EU har udmeldt, og dels nogle stoffer, som staten selv har udmeldt. Statens målinger af de nationalt valgte indikerer, at mosens vandkvalitet lever op til kravene, og tilstanden er vurderet *god* af staten. Hvad angår de EU-udmeldte stoffer er tilstanden derimod *dårlig*. Der er for høje niveauer af de stoffer, som er EU-udmeldt i søvandet. Derfor kan det forventes, at staten vil stille krav til reduktion af overløbsvand i næste vandområdeplan.

Forvaltningen vurderer, at den gode økologiske tilstand, som der er nu, er ustabil. Der er stadig for meget fosfor i søvandet. For meget fosfor kan bevirke, at søen bliver uklar igen, hvis algerne begynder at gro ukontrolleret, så bundplanterne skygges, og rovfiskene ikke kan se at jage "skidtfiskene". Der var en periode i juli-august i 2020, hvor algemængden øgedes voldsomt, så vandet blev uklart og undervandsplanterne næsten forsvandt. Det er derfor stadig nødvendigt med en indsats, så den gode tilstand opretholdes ved at den løbende forurening nedsættes og sediment/slam skylles ud eller fjernes.

I 2015 godkendte Borgerrepræsentationen kommunens handleplan for de ferske vandområder, den såkaldte "Den Blå By", og i 2017 tiltrådte Teknik- og Miljøudvalget "Helhedsplan for Utterslev Mose". I forbindelse med disse to planer blev det vurderet, at der, for at den gode tilstand i mosen kan opnås/opretholdes, vil der være behov for nedenstående indgreb:

- Oprensning af Fæstningskanalen og evt. udvalgte steder i mosen
- Forbedring af vandgennemstrømningen (forøget tilførsel af vand fra Harrestrup Å/Fæstningskanalen).
- Mindst en halvering af de mest betydende overløbsmængder til mosen fra overløbsbygværkerne U11 og UM26

Det vurderes som nævnt, at der i dag tilføres mosen ca. 100 kg fosfor om året. Heraf stammer de ca. 30 kg fra Gladsaxe Kommune, ca. 10 kg. fra Københavns Kommune og den resterende del stammer fra Fæstningskanalen og det tilstrømmende vand. En permanent god tilstand i mosen kan opnås ved en kombination af nedsat tilførsel af forurenende stoffer og bedre gennemstrømning med rent vand.

Status på indsatser

Teknik- og Miljøforvaltningen har i 2017 igangsat en oprensning af Fæstningskanalen, som blev stillet i bero ved anlægsstopet i 2018. Oprensningen sættes i gang igen i september, i år, men der er ikke midler til en fuld gennemførelse af projektet. Det forventes, at der er midler til at oprense den mest forurenede del. Oprensning af den resterende del vil koste ca. 3 mio. kr., der ikke er afsat.

Kommunen har allerede rensat op i Nordkanalen (2013-2014). Nordkanalen bidrager med vand til mosen.

Vandgennemstrømningen er forbedret ved oprensning ved indløbet til mosen fra Fæstningskanalen. Der er desuden planlagt yderligere forbedring ved etablering af en større pumpe, der hvor vandet pumpes op i mosen fra Harrestrup Å.

Ved modelberegningerne i forbindelse med udarbejdelsen af spildevandsplan 2018 har HOFOR opgjort, at pga. den store indsats i 1990'erne lever alle overløbsbygværkerne i Københavns Kommune til Utterslev Mose og Fæstningskanalen - med undtagelse af UM26 - op til målsætningen om gennemsnitligt højst ét overløb om året.

UM26

HOFOR og forvaltningen har undersøgt mulighederne for nedbringelse af overløbshyppigheden for UM26 enten ved en udbygning af det eksisterende fællessystem (dvs. bassiner) eller en separering af hele Tingbjerg. Løsningen afventer endelig vedtagelse, der forventes at blive indskrevet i lokalplanen for Tingbjerg og næste spildevandsplantillæg som begge forelægges Teknik- og Miljøudvalget. Målet er ifølge

spildevandsplanen at nedbringe overløbshyppigheden fra ca. seks til et overløb om året.

U11

U11 er i dag den største bidragsyder med spildevand til mosen. Udløbet er beliggende i Københavns Kommune, men oplandet til udløbet ligger primært i Gladsaxe Kommune. U11 udleder årligt ca. dobbelt så meget som UM26 (ca., 16.000 m³/år mod ca. 8.000 m³/år).

Forvaltningen har i 2017 fået udarbejdet en juridisk redegørelse af Horten Advokatpartnerskab, der vurderer, at kommunen ikke juridisk kan gennemtvinge en ændring af udledningen fra overløbsbygværket. Det er staten, der fører tilsyn med udledninger fra spildevandsselskaber, og staten, der kan give påbud om regulering af overløbet. Det betyder, at kommunen er overladt til at finde ikke-juridiske løsninger i det omfang man ønsker at fremme en reduktion.

Teknik- og Miljøforvaltningen har derfor løbende haft kontakt med Gentofte Kommune og Novafos. I 2017 oplyste Nordvand, at der var gennemført og igangsat flere tiltag for at afkoble regnvand fra kloakken, som vil medvirke til en reduktion af overløbene. Novafos har i 2019 oplyst, at de gennemførte tiltag helt givet har forbedret forholdene vedr. overløb fra U11, men forvaltningen har ikke modtaget konkrete data, der viser det.

Gladsaxe Kommune og Novafos har d. 17. juni 2020 oplyst, at man forventer at etablere et forsinkelsesbassin, der efter planen skal stå klar i 2024 og som skal reducere overløbshyppigheden fra ca. seks om året til to.

Sammenfatning

Staten har vurderet tilstanden af Utterslev Mose som god, bortset fra på nogle stoffer fastlagt af EU. Det kan derfor forventes, at staten vil stille krav herom til næste vandplanperiode som starter i 2021. Kravene vil formodentlig blive stillet til reduktion af udledninger fra overløb.

Teknik- og Miljøforvaltningen vurderer, at den gode økologiske tilstand i mosen er ustabil, og det derfor kræver konkrete indsatser for at opretholde en fremtidig stabil tilstand. Indsatserne er reduktion af overløb (U11 og UM26), yderligere oprensning af sediment og mere gennemstrømning af rent vand.

UM26 vil blive behandlet i forbindelse med byudviklingsplanen for Tingbjerg, mens U11 afhænger af en indsats fra Gentofte Kommune og Novafos.

Oprensningerne af sediment er igangsat, men der mangler ca. halvdelen. Forvaltningen er ved at vurdere, om indløbsvandet fra Harrestrup Å med fordel renses for at fremskynde processen med forbedret gennemstrømning/tilførsel af rent vand

-